

DREPTUL

ca când legea recunoș-
înlocuire, prin care
susceptibili de
să-i înlocuias-
cauza răz-
sporit,
buia
ai

LEGISLAȚIUNE — DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — ECONOMIA POLITICĂ

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMANĂ SUB CONDUCEREA D-lor

C. G. DISSESCU

V. ATHANASOVICI, PAUL NEGULESCU, DEM. NEGULESCU, ALEX. CERBAN, G. MEITANI,
N. POLIZU-MICȘUNEȘTI, C. HAGI-THEODORAKY.

SILIU RĂDULESCU
PRIM-REDACTOR

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
3, STRADELA SF. SPIRIDON, 3

B. P. RĂDULESCU
REDACTOR-ADMINISTRATOR

Neecrolog. — Alex. Constantinescu.

Albert Wahl. — *Efectele clauzelor de forță majoră cu privire la executarea contractelor.*

Jurisprudența Română. — *Înalta Curte de Casație și Justiție, secțiuni-unite.* — Închiriere. — Plata chiriei. — Obligația chiriașului. (Ecaterina Croitoru cu Berman Pișcu).

Curtea de Apel din Brașov, s. I. — Naționalitate. — Dobândirea de către femei. — Pierderea calității de românească. — Redobândire. (Ida Charlota Schwartz cu Donato Sibillia).

† ALEX. CONSTANTINESCU

Cu omul care s'a stins dispăre din viața publică o mare inteligență și o mare forță intelectuală.

Alex. Constantinescu a aparținut Baroului, această pepinieră fecundă care a dat lumii politice cele mai strălucite personalități.

Fără a fi trecut prin magistratură, după obiceiul timpului, întors din Paris cu doctoratul în drept, a îmbrățișat dintr'un început avocatura, și prin talentul și cultura sa juridică a reușit în scurtă vreme să cucerească un loc în primele rânduri ale baroului. El a făcut parte din noua generație de avocați care a rupt cu practica pledoariilor lungi și emfatiche introducând pledoaria scurtă și rațională bazată pe realitatea faptelor și logica juridică. Ceeace făcea succesul lui la bară era modul simplu și convingător ce-l întrebuința în expunerea cauzelor cu care se însărcina.

Avocat public, a apărut multă vreme interesele Statului cu care avea să se identifice mai târziu ca ministru și om de guvernământ.

Ca jurisconsult doctrinar activitatea lui o găsim în câteva articole publicate în coloanele *Dreptului* în anii 1881 și 1883 la începutul carierii.

Primul din aceste articole tratează despre „înto-vărașirile neguțătoarești în împărțășire (art. 46—50 din vechiul cod de comerț); iar un alul sub titlul „o chestiune de drept internațional privat”, se ocupă de incapacitatea de a putea profita de dispozițiunile între vii sau testamentare făcute în favoarea medicilor și spișerilor, când aceștia aparțin unei alte naționalități și statutul lor personal nu-i oprește de a profita de asemenea dispozițiuni.

Mult mai fecundă și răsunătoare a fost activitatea lui ca om politic și legiuitor. În acest domeniu și-a desfășurat prodigioasa lui putere de muncă,

marele său talent, experiența și erudiția sa juridică.

Nu intră în cadrul nostru de a ne ocupa aci de aceeașă latură a vieții marelui defunct, care este cea mai însemnată și cea mai caracteristică. Nu putem însă a nu semna marea reformă a improprietății și întreaga legislație agrară care, în cea mai mare parte, este opera lui.

Miile de muncitori ai pământului, făcuți stăpâni pe moșia lor, îi vor binecuvânta în veci memoria.

EFECTELE CAUZELOR DE FORȚĂ MAJORĂ

CU PRIVIRE LA

EXECUTAREA CONTRACTELOR¹⁾

Principiul cel mai esențial admis în legislația modernă în materie de contracte, este că convențiunile nu trebuiesc a fi interpretate literalmente, adică după termenii riguroși în care au fost concepute, ci după voința și intenția părților. După cum zice art. 1134, al. 3 din Codul civil francez, convențiunile „trebuiesc executate cu bună credință”. (A se vedea și art. 970 al. 1 din Codul civil român).

Toate dispozițiile legislative asupra interpretării contractelor sunt aplicațiunea acestui principiu; ele tind a stabili că obligațiunile nu trebuiesc a fi executate, ca sub legiuirile vechi, după expresiunile strict aplicate ale actelor, dar după intențiune. Cea mai importantă din aceste dispozițiuni este aceea care figurează în fruntea lor: „În convențiuni trebuie a căuta care a fost intenția comună a părților contractante, iar nu înțelesul literal al termenilor”. (C. civ. fr. art. 1156; C. civ. rom. art. 977).

Aceasta este chiar regula care fusese recunoscută într'un text celebru de dreptul roman: „*In convenientibus contrahentium voluntatem potius quam verba spectari placuit*” (L. 219, Dig., de verbor. signif.).

Acest principiu era justificarea regulei după care, contractele prin care părțile se obligă la prestații succesive, dau loc la reziliere sau la reviziune

1) Extras din consultațiunea juridică a D-lui Profesor **Albert Wahl** în procesul dintre Societatea «Agricola» și frații Bartoli. — A se vedea asupra aceleiași chest. unl. juridice articolul D-lui **Sebastian Șerbescu** din *Dreptul* din 1916, No. 51—54.

dacă circumstanțele se schimbă în cursul contractului, în așa fel încât părțile se pot considera ca și cum nu și-ar fi dat consimțământul în vederea noilor circumstanțe. Cu alte cuvinte, contractul încetează de a lega părțile în condițiunile în care au contractat, când schimbările survenite sunt astfel încât ele n'ar fi contractat, sau n'ar fi contractat în aceleași condițiuni, dacă acele noi circumstanțe ar fi existat la facerea contractului.

În dreptul roman, diferite texte au fost privite ca cuprinzând regula cunoscută sub numele de clauza tacită *rebus sic stantibus*. Există unul care e decisiv, acela a lui Africanus în Digeste (XLVI, 3, 38, proem.) „*Tacite enim inesse haec conventio stipulatione videtur: si in eadem causa manet*“. Alte texte au fost de asemenea invocate în evul mediu, când soluția numai făcea îndoială, și s'a tradus prin o frază a lui Tiraqueau, foarte des citată de autorii moderni. *Et hoc quidem perpetuum est in omnibus actibus et dispositionibus, est scilicet semper intelligentur rebus sic stantibus*“.

Codul civil nu face nici o mențiune de această regulă; el nu avea să vorbească de ea, fiind suficient justificată de art. 1156 ale căruia aplicațiuni multiple sunt toate înadins neglijate de lege. Ea arată judecătorilor datoria lor, aceea de a căuta intenția părților; ei o caută unde voesc, sunt liberi de a o determina în mod suveran, legiuitorul încrezător în conștiința și în spiritul lor de echitate, a înțeles numai a le spune că le dă puterea cea mai largă: nu este îndoială că regula *rebus sic stantibus* subsistă ca una din aplicațiunile articolului 1156 lăsate la aprecierea judecătorilor. Ar fi dealminterea nerațional de a crede că o regulă de echitate introdusă în o legislație și la o epocă când intenția contractanților avea mai puțină întindere decât azi, să fie abrogată de Codul civil care pune această intenție în primul plan.

Este deci incontestabil că în toate contractele cu titlu oneros care dau loc la prestații succesive (locația lucrurilor, locația serviciilor, contracte de întreprinderi, de societate, de asigurare, etc.), părțile au avut în vedere pentru fiecare din ele *riscuri normale*; ele n'au avut, fără îndoială, iluzia de a crede că, în toată durata contractului, avantajele ce ar rezulta pentru ele din contract vor fi identice aceleași; ele știu, din experiența lor și din învățămintele economiei politice și ale istoriei, sau cel puțin trebuie să știe că se pot produce riscuri; dar când se întâmplă o catastrofă neprevăzută, ale cărei consecințe nu pot fi întru nimic comparabile cu faptele cunoscute până atunci, nu se poate fără paradoxă pretinde că *intențiunea părților*, care trebuie să servească de călăuză judecătorilor, a fost de a respecta drepturile și obligațiunile lor astfel cum rezulta din convențiune: într'un cuvânt el a avut în vedere sau a trebuit să aibă în vedere un risc normal, iar nu un risc anormal.

Impreviziunea, cu alte cuvinte o bulversare ce nime nu permitea a o presupune, este deci după principiul stabilit de art. 1156 din Codul civil, incompatibilă cu respectarea riguroasă a contractului, pentru că această respectare ar fi contrară intențiunei părților, *comunei intențiuni a părților*

contractante, pentru a ne servi de termenii articolului 1156. A decide contrariul, ar fi a atribui unui contractant voința de a rămâne angajat chiar și atunci când pentru fapte ce i era imposibil de a le prevedea, executarea obligațiunilor sale ar fi pentru dânsul o cauză de ruină.

S'ar obiecta pe nedrept că dacă partea lezată de evenimentul neprevăzut, n'a avut desigur intenția de a se expune la ruină, cealaltă nu poate fi, din contră, considerată că a înțeles dinainte să repudieze avantajul neprevăzut ce ar rezulta pentru dânsa din evenimentele anormale. Această alegațiune este o curată sofismă: evenimentele anormale sunt susceptibile de a se produce în profitul uneia sau a celeilalte părți; nici una din ele nu poate să prevadă dinainte care vor fi natura sau întinderea lor. Războiul din urmă a arătat chiar că un eveniment poate, după împrejurări să producă uneori ruina atât a unuia cât și a celuilalt dintre contractanți: astfel, din cauza urcării anormale a tuturor mărfurilor, executarea contractelor anterioare războiului a fost, în timpul războiului, dezastruoasă pentru vânzători; apoi scăderea enormă care s'a produs, după armistițiu, a fost o cauză de ruină pentru cumpărători, obligați a primi, cu prețurile anterioare, mărfuri depreciate. De asemenea, în timpul războiului, diminuarea diferitelor isvoare de câștig a făcut să se creadă că chirile au să sufere o scădere, pe când, după terminarea războiului, micșorarea puterii de cumpărare a monedei, a făcut să se recunoască că chirile erau prea scăzute. În aceste condiții, este o curată sofismă a spune că părțile n'au *comuna intențiune* de a considera condițiunile lor ca depinzând de respectarea condițiunilor în prezența cărora au contractat.

Dealminterea textele de lege care implică respectarea clauzei tacite *rebus sic stantibus* nu lipsesc. Se pot cita articolele 1772 și 1773 din Codul civil (1460 și 1461 C. civ. rom.), după care clauza care pune în sarcina arendașului forța majoră, nu se aplică cazurilor fortuite extraordinare, precum sunt pagubele pricinuite de război, afară numai dacă cazurile fortuite neprevăzute n'au fost anume vizate prin contract, precum și articolele 1889 și 1944 (1575 și 1616 C. civ. rom.), care permit comodantului sau deponentului de a reclama lucrul când au o trebuință neapărată.

Nici unul din codurile europene n'a înlăturat clauza *rebus sic stantibus*. Unele chiar au consacrat-o formal, precum este art. al. 2, din Codul federal elvețian, după care, „Dacă executarea lucrării a fost împiedicată sau a devenit dificilă la exces prin circumstanțe extraordinare, imposibil de prevăzut, sau excluse de previsionsile admise de părți, judecătorul poate în virtutea dreptului său de apreciere, să acorde fie o sporire a prețului stipulat, fie rezilierea contractului“.

Autorii sunt în același sens. „Obligațiunile se sting prin schimbarea circumstanțelor, așa încât părțile n'ar fi contractat dacă le-ar fi prevăzut“ (*Larombière, Théorie et pratique des obligations*, 2-e ed. t. IV, sub art. 1234, No. 4).

„Un contractant poate să convie în mod valabil că forța majoră nu-l liberează chiar dacă ea ar face

imposibilă executarea contractului... Și reciproc un contractant poate stipula că forța majoră îl liberează sau va modifica condițiunile angajamentului său, chiar și atunci când ea ar avea de efect numai de a face dificilă sau oneroasă executarea obligațiunei... De oarece nimic nu împiedică părțile de a conveni că o schimbare cauzată de evenimentele exterioare, în condițiunile executării obligațiunilor, va micșora sau suprima obligațiunile lor — aceasta este clauza *rebus sic stantibus* — nimic nu împiedică nici pe judecător de a aprecia intenția părților, declarând că ele au subînțeles această clauză” (Wahl, Sirey, 1916, partea I, pag. 18, coloana 3. V. de asemenea Wahl, *Le code civil et commercial de la guerre*, t. II, No. 1019).

Jurisprudențele diferitelor țări s’au pronunțat în acest sens (citate în *Le droit civil et comm. dela guerre*, t. II, pag. 12, nota 2).

* * *

Cât despre jurisprudența franceză, aceia a consiliului de Stat este de asemenea formală. Ea s’a manifestat, cu privire la războiul recent, în celebra afacere a Companiei generale de iluminat din Bordeaux (decizia din 30 Martie 1916, Sirey, 1916, 3, 17, Dalloz, 1916, 3, 25).

După ce constată că „variația prețurilor materiei prime din cauza circumstanțelor economice constituie un aleatoriu al târgului, care poate, după cazuri să fie favorabil sau defavorabil concesionarului (exploatării gazului) și rămâne în riscul și pericolul său, fiecare parte fiind reputată că a ținut seama de acest aleatoriu în calculele și previziunile ce a făcut înainte de a se angaja”, înalta jurisdicțiune constată că din cauza războiului (ocupațiunea carbonajelor de inamic, dificultatea transporturilor, urcarea prețurilor), scumpetea materiei prime a atins o așa proporție încât nu numai că are un caracter excepțional în înțelesul dat obișnuit acestui termen, dar că ea provoacă în costul fabricațiunei o creștere care, *dejucând toate calculele*, întrece cu siguranță limitele extreme ale majorațiunei *ce ar fi putut să se aibă în vedere de părți la încheierea contractului de concesiune...* „Și Consiliul de Stat procedează la o revizuire a contractului.

În a doua decizie (20 Iulie 1914, Comp. generală a automobilelor postale, Dalloz, 1917, 3, 25), Consiliul de Stat a decis de asemenea că o Societate de transporturi poate face să se revizuiască contractul său când fapte neprevăzute, precum mobilizarea generală, au răsturnat economia convențiunei, fiindcă nu a putut intra în previziunile comune ale părților „de a viza cazurile când serviciul impus Companiei și redevențele aferente ar fi reduse de jocul circumstanțelor absolut excepționale”.

Mai găsim în o a treia decizie (8 Februarie 1918, *Société d’Eclairage de Passy*, Dalloz, 1919, 3, 9) considerente și o soluție textuală împrumutate deciziei din 30 Martie 1916. Concluziunile Comisarului guvernului Corneille fac să reiasă că această teorie a *impreviziunei* se aplică nu numai concesiunilor administrative, dar la toate contractele.

Tribunalele judiciare au admis aceleași motive

ca și Consiliul de Stat. În epoca când legea recunoștea validitatea contractului de înlocuire, prin care o agenție se angaja față de oamenii susceptibili de a fi chemați pentru serviciul militar să-i înlocuiască, Tribunalele recunoșteau că dacă din cauza războiului, numărul oamenilor mobilizați fiind sporit, înlocuirea a devenit mai dificilă, contractul trebuia a fi revizuit sau rezolvit (Curtea din Douai, 3 Mai 1854 și Curtea din Rouen 3 Iunie 1854, Dalloz 1854 I, 129 etc.).

În timpul războiului din urmă Tribunalul de comerț din Toulonsa (1 Iunie 1915, Dalloz, 1916, I, 112) a hotărât: 1) că, dacă angajamentele contractate au a fi executate potrivit cu termenii contractului, trebuie necesarmente ca această execuțiune să se poată opera în împrejurările curente și obișnuite inerente vieții economice normale așa cum se desfășura în momentul acordurilor; că starea de război actuală a turburat profund viața economică a țării și a creat comerțului și industriei situații critice și dificile care nu permit de a obliga pe acei cari sunt victime să execute angajamente ruinătoare; că acest sentiment de echitate domină în măsurile luate cu ocazia războiului sub formă de decrete în profitul diferitelor categorii de debitori; că această situație supărătoare ar fi trebuit să facă suspensive angajamentele reciproce ale părților în cauză sau să dea naștere unor noi acorduri între ele cu titlul temporal” (V. Trib. civil al Seinei, 10 Mai 1916, *Gaz du Palais*, 1926, pag. 122; și pentru spețe anterioare războiului, Curtea din Rouen, 9 Febr. 1844 Dalloz 1445, 2, 4; Trim. com. din Nantes, 23 Febr. 1870, Dalloz 1870, 3, 115, Curtea din Nancy, 14 Iulie 1874, Dalloz 1875, 2, 158; Trib. com. Seine, 15 Mai 1872, Dalloz 1874, 3, 17).

Nu se poate opune acestei jurisprudențe numeroasele decizii judiciare și mai ales acelea ale Curții de Casație, care în timpul războiului sau după încetarea ostilităților, au recunoscut că forța majoră nu exonerează de executarea obligațiunilor, când ea nu face această execuțiune imposibilă, ci numai dificilă și oneroasă.

Chestiunea care se punea înaintea acestor jurisdicțiuni era relativă numai la interpretarea art. 1148 al codului civil (1083 C. civ. rom.) după care „nu poate fi lo cla daune-interese, când din o forță majoră sau din un caz fortuit, debitorul a fost împiedicat de a da sau a face aceea la care se obligase, sau a făcut aceea ce-i era interzis”.

Această chestiune era o chestie *de drept*: textul întrebându-l cuvântul *împiedicat*, se pot asimila cu o împedicare faptele care ar face executarea dificilă sau oneroasă? Negativa se impune: *împedire* se înțelege un *obstacol absolut*.

Aceasta este ceea ce s’a recunoscut de Curtea de Casație.

„Având în vedere că hotărârea atacată declară cu drept cuvânt că prin caz de forță majoră se înțelege evenimentele care fac execuțiunea imposibilă iar nu și acelea care o fac mai oneroasă; că prin urmare societatea reclamantă era rău fundată a se prevala de art. 1148 C. civ., fiindcă judecătorii faptului au constatat în mod suveran că nu era o imposibilitate pentru ea de a executa contractul” (de-

cizia din 4 August 1915, Sirey, 1016, 2. 17. Dalloz 1916, 2. 22).

Prin o altă hotărâre din 11 Februarie 1919 (*Gaz. du Palais* 1919. 1. 704), Curtea de Casație a decis că prin „forță majoră se înțelege un fapt care face executarea convențiunei imposibilă iar nu și acela care face numai această executare mai dificilă și mai oneroasă”.

Dar ceea ce dă acestei decizii o mare importanță este că teoria impreviziunii se află formulată și că distincțiunea între această teorie și aceea a forței majore e pusă în relief. În adevăr, la început ea declară că rezultă, în fapt, din decizia atacată că prin o convenție liber încheiată la 27 Ianuarie și 7 Februarie 1915, din cauza stărei de război, părțile au modificat clauzele contractului intervenit între ele la 1 Ianuarie 1915 prevenind astfel orice posibilitate de contestație, fie cu privire la evenimentele de forță majoră cauzată de război, fie relativ la impreviziunea efectelor războiului asupra regimului transporturilor maritime; că această interpretare a convențiunilor părților e suverană”.

Din această decizie a Curții de Casație, rezultă cât se poate de clar:

1. Că chestiunea impreviziunii și aceea a forței majore sunt deosebite.

2. Că impreviziunea permite judecătorului de a rezilia sau revizui contractul.

3. Că forța majoră este o cauză de reziliere dar numai dacă ea face executarea imposibilă, textele fiind focarele asupra acestui punct.

Curtea de Casație consacră astfel dreptul judecătorilor de a cerceta dacă părțile nu ar fi refuzat de a contracta în cazul când ele ar fi putut să prevadă faptele survenite. De oarece subsemnatul a avut ocaziunea de a spune:

„Nu se vede ce ar putea să se obiecteze judecătorilor cari, apreciatori ai intențiunei contractanților, ar interpreta această intențiune după cum am făcut: Curtea de Casație ar declara, fără îndoială, aprecierea lor suverană. Această putere recunoscută judecătorilor face inutilă orice dispoziție legislativă și e mai binefăcătoare decât o lege formală. După voia lor, judecătorii ar decide că, în intenția părților, această forță majoră trebuie să aibă de efect sau de a rezilia contractul pur și simplu sau de a-l rezilia lăsând în sarcina debitorului liberat o indemnizare mai mult sau mai puțin forte sau de a suspenda contractul sau de a majora prețurile. (Wahl, Sirey, 1917. 1. 19. Vezi și Le droit civil et commercial dela guerre, t. III, No. 1028, pag. 14).

În rezumat, dacă forța majoră face executarea imposibilă, judecătorul *trebuie*, după art. 1148, să scuzeze neexecutarea. Dacă n-uo face imposibilă, judecătorul nu poate să se sprijine pe art. 1148, dar *are dreptul* să facă să sufere contractul modificările ce i se par a corespunde cu intenția părților constatând *impreviziunea*.

Acest sistem nu este contrazis de legislațiunile cari, ca în Franța (Legea din 21 Ianuarie 1918 zisă legea Failliot, complectată prin legea din 9 Mai 1920) sau în Italia (decretele din 27 Mai și 30 Mai

1915) declară că, sub anumite condițiuni forța majoră care rezultă din război va atrage rezilierea sau suspendarea contractului, chiar și atunci când forța majoră va fi făcut, nu execuțiunea imposibilă, ci numai această execuțiune dificilă sau oneroasă. Aceste legislații dau judecătorului *un drept* în afară de condițiunile dreptului comun și în afară și de cazul când ar fi recunoscut existența unei impreviziuni, de a admite rezilierea sau suspendarea. Dar ele nu ating dreptul esențial al judecătorului de a scruta intenția părților și, dacă constată că această intenție n'a fost de a accepta impreviziunile, de a trage din această constatare consecințele ce trebuie să rezulte.

Aceasta este starea de drept. Fără a intra în examinarea faptelor este de ajuns de a nota că independent de cauzele generale de urcare a prețurilor care s-au produs în lumea întreagă, nevoile Statelor au provocat pretutindea o urcare a sarcinilor proprietăței.

Observăm mai întâiu că în diferite țări și mai cu seamă în România valoarea monedei legale a slăbit foarte mult, că această scădere nu este altceva decât, în realitate, o nouă urcare a prețurilor, că, prin repercusiune, veniturile, pentru a rămâne cum erau, trebuie să se desvolte considerabil; că în cazul locațiunei unui comerciant, veniturile profesionale ale locatarului urmează această regulă: că veniturile locatarului, dacă sunt limitate la chirie, nu urmează regula: că ele au scăzut nu numai fiindcă nu mai au aceiaș putere de cumpărare, dar și pentru că sarcinile ce apasă asupra lor le-au redus; că aci, într'un contract sinalagmatic și comutativ, în care folosința în gândul părților, este compensația chiriei, s'a produs o ruptură de echilibru, folosința dobândind o valoare cu mult superioară chiriei.

Acestea sunt fapte *imprevizibile*, ceea ce a fost imprevizibil mai presus de toate, este scăderea valorii monedei. Dreptul e de acord cu echitatea pentru a justifica intervenția judecătorilor în asemenea contracte.

Albert Wahl

Profesor la Facultatea de Drept din Paris,
Decan onorific al arestet Facultăți

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

INALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE SECȚIUNI-UNITE

Audiența dela 23 Septembrie 1926

Președinția D-lui G. V. Buzdugan, Prim-Președinte

Ecaterina și C. Croitoru cu Berman Elișeu

INCHIRIERE. — CHIRIE. — PIATA EI. — DACĂ CHIRIASUL ESTE OBLIGAT SĂ ÎNDEPLINEASCĂ FORMALITĂȚILE CERUTE DE LEGEA SPECIALĂ DIN 22 IULIE 1921 ATUNCI CÂND CHIRIA ESTE CHERABILĂ.

Dispozițiunile articolului unic al legii din 28 Iulie 1921 cu privire la simplificarea formalităților de plată a chiriilor, fiind edictate în interesul exclusiv al chiriașilor pentru a le înlesni

plata, când proprietarul sub diferite motive o refuză, și a i scuti de formele g eoale ale ofertei reale prevăzută de dreptul comun, se aplică numai în cazurile în cari chiria este portabilă, căci numai în aceste cazuri legea cerea înainte facerea unei oferte reale, pentru liberarea chirieșului, iar nu și când chiria este cherabilă, în care caz chiriașul nu are nici o formalitate de îndeplinit, — nici oferta reală a dreptului comun, nici oferta prevăzută de legea specială din 22 Iulie 1921, — ci proprietarul pentru a avea dreptul să ceară rezilierea și să dea eficacitate pactului comisoriu expres, trebuie să constate că s'a prezentat la domiciliul chiriașului și că acesta i-a refuzat plata.

No. 17. — Admis recursul făcut de către Eufrosina Croitoru în contra sentinței cu No. 477/1925 a Tr. b. Vaslui, ca instanța de trimitere în proces ca Berman Elișcu.

S'au ascu tat D-nii avocați Teodorescu pentru recurentă și Drăgănescu în combateri.

Curtea deliberând.

Asupra recursului făcut de Eufrosina Croitoru, în contra sentinței No. 477 din 1925, dată de Tribunalul de Vaslui, ca instanță de trimitere, în cauză cu Berman Elișcu, recurs trimis în judecata Secțiunilor-Unite a acestei Curți prin deciziunea No. 2605 din 17 Mai 1926.

Având în vedere motivul de recurs în cuprinderea următoare

„Exces de putere, eroare grosieră de fapt, violarea articolului unic al legii din 28 Iulie 1921 cu privire la simplificarea formalităților de plată a chiriilor aplicabilă contractelor de închiriere în curs de executare și violarea art. 969 și următorul, 977 și 1104 al. I Codul civil”.

Având în vedere sentința atacată, din care rezultă, că recurenta Eufrosina Croitoru a intentat acțiune la judecătoria ocolului I urban Iași în contra intimatului Berman Elișcu, pentru rezoluția contractului de închiriere a unui apartament dintr'un imobil situat în str. Gh. Mârzescu No. 4 și evacuarea lui pe motiv de neplată de chirie; că atât judecătoria de Ocol cât și Tribunalul Iași au respins acțiunea pentru motivul că în contract nearătându-se domiciliul proprietarei unde trebuia făcută plata, — chiria era cherabilă și nu portabilă, împrejurare în care pactul comisoriu n'a putut opera din moment ce nici nu se pretindea că proprietara s'ar fi dus la domiciliul chiriașului și că acesta ar fi refuzat plata chiriei; că sentința Tribunalului Iași fiind atacată cu recurs, această Curte prin Deciziunea No. 1471 din 1925, a casat sentința Tribunalului Iași și a dispus trimiterea afacerii în judecata Tribunalului Vaslui; că, în considerentele

deciziunii sale, Curtea stabilește că în contract se prevede, sub sancțiunea pactului comisoriu expres, că plata chiriei se va face la domiciliul recurentei, lucru atunci necontestat, iar alegațiunea intimatului iar nu la domiciliul proprietarei, neindicat în contract iar dacă s'a dus la aceasta, a făcut-o de lătură ca neîntemeiată, întrucât, din însăși susținerile acestuia că s'ar fi dus la termen, la domiciliul recurentei pentru a-i plăti chiria care i-ar fi fost refuzată, rezultă că cunoștea domiciliul acesteia și era deci în situațiune de a îndeplini formalitățile prevăzute pentru liberarea sa, prin legea din 22 Iulie 1921; că înaintea Tribunalului Vaslui intimatul modificându-și susținerile sale dela instanțele anterioare, a pretins că după termenii contractului locul plății ar fi fost la locuința c hirieșului iar nu la domiciliul proprietarei, neindicat în contract iar dacă s'a dus la aceasta, a făcut-o de bună credință pentru a plăti, lucru ce proprietara a refuzat să primească; că, Tribunalul Vaslui admite acest mod de susținere al intimatului, interpretând contractul în sensul că plata chiriei era cherabilă și justificând că fiind exercițiul unei simple facultăți faptul ducerii intimatului la domiciliul proprietarei, lucru ce nu-l poate împiedica de a se folosi de clauzele contractului din care rezultând că chiria este cherabilă, intimatul nu este în culpă de a nu păși la facerea formalităților speciale pentru liberarea sa.

Având în vedere că prin motivul de recurs partea I-a, recurenta susține, că instanța de fond ar fi denaturat cuprinsul contractului cu privire la locul plății și că ar fi violat dispozițiunea legii din 22 Iulie 1921, privitoare la formele de îndeplinit pentru liberarea de plata chiriei.

Considerând că prin contractul de închiriere, în discuție la clauza întâia, se prevede, că recurenta Eufrosina Croitoru, închiriază intimatului Berman Elișcu un apartament din imobilul său situat în str. Gh. Mârzescu No. 4 iar la clauza No. 4 se prevede, că chiria împreună cu taxele către Primărie se vor plăti proprietarei la locuința sa și datele arătate mai sus, de unde rezultă clar și în mod neîndoelnic că chiria urma să fie achitată la domiciliul proprietarei, lucru de altfel care se confirmă și prin modul obișnuit în care s'a executat contractul, intimatul chiriaș recunoscând înaintea ambelor instanțe judecătorești din Iași că a mers și acum ca și altă dată la locuința proprietarei spre a-i plăti chiria, dar că ar fi fost indus în eroare de un reprezentant al proprietarei și că acest lucru i-ar excuza de culpa și înlătură posibilitatea rezoluțiunii; că, în aceste condițiuni, Tribunalul Vaslui motivând că după contract chiria ar fi cherabilă și nu portabilă

a nesocotit sensul clar și neîndoelnic al contractului și prin urmare întâia parte a motivului de recurs este întemeiată.

Considerând că, din moment ce rămâne stabilit că chiria trebuia plătită la domiciliul proprietarei, intimatul chiraș era dator a face formalitățile cerute de legea din Iulie 1921, pentru liberarea sa de obligațiunea principală a plății chiriei, dacă proprietara a refuzat plata; că din acest punct de vedere a doua parte a motivului de recurs, prin care se pretinde că acele formalități trebuiau îndeplinite și în ipoteza că chiria ar fi fost cherabilă, este lipsită de interes.

Că de altmătrelea, acest nou mod de liberare al debitorului fiind edictat de lege în interesul exclusiv al chiriașilor pentru a le înlesni plata când proprietarul sub diferite pretexte o refuză și a-i scuti de formele greoaie ale ofertei reale prevăzută de dreptul comun, mai ales față de dificultatea îndeplinirii la timp a formalităților ofertei din cauza mulțimei cererilor de ofertă împovăraătoare pentru serviciul portăreilor, urmează în mod logic și rațional că formalitățile de liberare a chiriașilor după legea menționată excepțională, au a se aplica numai în ipoteza când chiria este portabilă, căci numai în acest caz legea cerea mai înainte facerea unei oferte reale pentru liberarea chiriașilor și prin urmare numai atunci poate fi locul la îndeplinirea formelor mai simple de liberare conform noii legi menite a înlocui oferta cerută de dreptul comun, căci admitând contrariul ar fi să se îngreuneze iar nu să se înlesnească situația chiriașului, pe care legea a voit a-l ocroti.

Că, atunci când chiria este cherabilă, adică trebuie plătită la domiciliul debitorului chiraș, acesta nu are nici o formalitate de îndeplinit, nici oferta reală și nici noua formalitate ce înlocuiește în interesul său oferta reală, ci proprietarul pentru a avea dreptul la rezoluțiune sau a da eficacitate pactului comisoriu expres, trebuie să constate că s'a prezentat la domiciliul chiriașului și că acesta i-a refuzat plata, căci numai astfel chiriașul este în culpă și poate fi vorba de rezoluțiunea contractului; că astfel fiind a doua parte a motivului de recurs este neîntemeiată.

Considerând că, odată stabilită neplata chiriei conform contractului, este locul la o simplă aplicațiune a sancțiunei contractuale la acest fapt constant, declarând contractul reziliat pe temeiul pactului comisoriu expres prevăzut în contract.

Pentru aceste motive, Curtea, admite recursul casează, admite acțiunea și ordonă evacuarea, etc.

CURTEA DE APEL DIN BRAȘOV S. I

Audiența dela 6 Octombrie 1926

Președinția D-lui G. I. Cetățeanu, Președinte

Ida Charlota Schwartz cu Donato Sibillia

NATIONALITATE. — DOBÂNDIREA EI DE CÂTRE FEMEE PRIN CĂSĂTORIE. — DACĂ FEMEEA PERDE CALITATEA DE ROMÂNCA PRIN VĂDUVIE. — ART. 12 CODUL CIVIL ROMÂN.

NATIONALITATE. — REDOBÂNDIREA CALITĂȚII DE ROMÂNCA. — DACĂ ESTE SUFICIENTĂ SIMPLA MANIFESTAȚIE DE CONSIMȚIMÂNT. — ART. 39 DIN LEGEA PENTRU DOBÂNDIREA CETĂȚENIEI ROMÂNE.

DIVORT. — SOȚII ITALIENI. — DACĂ SE POATE ADMITE DESPĂRTIREA LOR ÎNAINTEA TRIBUNALELOR ROMÂNE. — ART. 211 ȘI URM. COD. CIVIL. — ART. 1 ȘI 8 DIN CONVENȚIA DELA HAGA.

1) Străina care a dobândit calitatea de româncă, potrivit art. 12 din codul civil, prin căsătoria sa cu un român, nu-și pierde această calitate prin văduvie ci prin recăsătorie cu un alt străin.

2) Redobândirea calității de româncă în virtutea art. 39 din legea pentru dobândirea cetățeniei române, se operă de drept în virtutea legii, prin simpla manifestare de consimțământ adresată Ministerului de Justiție, așa că numai instanțele judecătorești ordinare au căderea de a constata dacă cineva se găsește în cadrul citatului text.

3) Doi soți italieni separați de corp nu pot obține divorțul în țară, chiar dacă unul din ei a devenit cetățean român, pentrucă legea italiană nu admite divorțul, iar art. 1 și 8 din Convenția dela Haga cere ca divorțul să fie admis atât de legea națională comună a soților cât și de aceea a locului unde se face cererea.

No. 1226/14 din 1926. — Admis apelul făcut de Donato Sibillia contra sentinței Tribunalului Brașov cu No. 611/6 din 1925 în proces cu Ida Charlota Schwartz.

S'au ascultat D-ii avocați Ilie Buhnea pentru apelant și D-l Laurențiu Oanea pentru intimată.

Curtea,

Având în vedere că faptele necontestate ale procesului sunt următoarele: reclamanta Ida Charlota Schwartz, supusă ungară cu apartenența în Brașov, să căsătorește în 1908 cu Schuler, cetățean român și după ce rămâne văduvă se recăsătorește la 20 Septembrie 1913, înaintea ofițerului Stărei Civile din Sibiu, cu Donato Sibillia de naționalitate italiană, dobândind astfel și dânsa, în virtutea legii italiene, naționalitatea soțului ei. Prin sentința din 4 Martie 1921, pronunțată de Tribunalul din Bari

(Italia), în urma cererii soului, să obție separația de corp, declarându-se soțul și pe mai departe de administrator al averii dotale. La 17 Aprilie 1924 soția cere Ministerului de Justiție dobândirea naționalității române în baza art. 39 din legea respectivă, cerere care se găsește încă pendinte la Minister, nerezolvată.

În baza acestor împrejurări reclamanta la 5 Martie 1925 intentează contra pârîtului prezenta acțiune cerând: 1) ca pe baza art. 107 și 115 din legea matrimonială să fie transformată separația de corp în divorț definitiv, și 2) ca în baza contractului dotal (punctul 5) soțul pârît să fie obligat a-i restitui toată averea prevăzută în acel act.

Având în vedere că prima instanță constatând că dela obținerea separației de corp a trecut doi ani și că reclamanta se găsește în condițiile prevăzute de art. 115 legea matr., de oarece între timp și-a redobândit naționalitatea română, admite ca atare acțiunea în întregime.

Având în vedere că apelantul susține: 1) că reclamanta nu se găsește în condițiile art. 115 legea matr. pentru că n'a redobândit naționalitatea română, de oarece Ministerul de Justiție, singura autoritate chemată să verifice și să ateste că există în favoarea reclamantei condițiunile cerute de lege, încă n'a rezolvat această cerere și 2) chiar dacă ipotetic ar fi obținut această naționalitate, art. 115 legea matr. se găsește abrogat prin convenția dela Haga din 1902.

Având în vedere că intimata opune în privința naționalității că ea a fost dobândită de drept în virtutea art. 39 din lege, numai prin simpla declarare de opțiune făcută Ministerului, fără să mai fie nevoie de altă formalitate și că naționalitatea română i-a fost acordată și prin hotărîrea dela Alba Iulia și tratatul dela Trianon, căci prin faptul unirei fiecărui cetățean transilvănean este considerat a fi avut această calitate încă dela naștere, iar în ce privește abrogarea art. 115 legea matr. prin convenția dela Haga nu-i exact, căci art. 5 din convenție dă din contra dreptul de a aplica legea națională, prin urmare de a transforma separația de corp în divorț definitiv.

În ce privește naționalitatea reclamantei, având în vedere că dânsa fiind supusă ungară, cu apartenența în Brașov, căsătorindu-se în 1908 după un cetățean român, ca atare conform art. 12 c. c. r. a devenit româncă, naționalitate ce și-a păstrat-o și după ce a rămas văduvă, pentru că legea nu prevede că în atare caz și-ar pierde de drept această naționalitate, pe care n'a putut-o pierde decât în 1915, când a devenit italiană, prin căsătoria cu un cetățean italian, așa că atunci când uzând de dis-

pozițiile art. 39 din legea referitoare și-a redobândit naționalitatea ei anterioară, aceasta n'a putut fi decât aceea de româncă din vechiul regat.

Considerând că redobândirea naționalității în atari împrejurări se operă de drept în virtutea legii, prin simpla manifestare de voință, pentru că din textul legii nu rezultă că Ministerul de Justiție ar fi judecătorul regularității unei atari cereri și că ar fi autorizat s'o respingă pentru lipsuri, după cum de altminteri dispun legiuiri streine similare (legea franceză din 1893), încât chiar dacă cererea nu-i rezolvată la Ministerul de Justiție, instanțele ordinare au cădere de a constata dacă cineva se găsește în cadrul citatului text, încât din cele expuse urmează a deduce că reclamanta și-a redobândit calitatea de româncă.

Este adevărat că atunci când a devenit văduvă ea putea să opteze pentru naționalitatea ei de origină, însă în atare caz trebuia ca conform legii de dobândirea cetățeniei din 1879 să îndeplinească formalitățile prevăzute în art. 41 ceea ce nu rezultă din actele dela dosar, dar chiar dacă am admite că și-ar fi redobândit naționalitatea ei de cetățenie ungară cu apartenența în Brașov, întrucât însă tratatul dela Trianon și art. 56 punct 6 din legea pentru dobândirea naționalității a înțeles, ca un efect al anexiunii, să acorde naționalitatea română la toți cei originari din teritoriul anexat, chiar dacă nu mai domiciliau acolo și întrucât organele administrative au fost însărcinate cu atari constatări, cari nefiind atacate în termen au rămas definitive, ca atare certificatul de naționalitate eliberat de Primăria Brașov, așa după cum se menționează în sentința Tribunalului, constituie o dovadă de naționalitatea română a reclamantei, pentru că Primăria nu atestă aceasta în virtutea art. 39, ci în aceea a art. 56, pentru care avea competență s'o facă, încât în ambele ipoteze discutate mai sus, calitatea de cetățean român a reclamantei este pe deplin stabilită.

În ce privește abrogarea art. 115 din legea matrimonială din 1894:

Având în vedere că după acest articol, atunci când o instanță străină a pronunțat despărțirea soților de pat și masă, instanțele române ar fi în drept să desfacă căsătoria soțului, care în urmă a dobândit cetățenia statului nostru, cu condiție ca să existe un fapt care ar motiva despărțirea și în conformitate cu legea de față.

Considerând că această dispoziție a legii se găsește însă abrogată din momentul când, posterior, Ungaria a aderat la convenția dela Haga, după cum a aderat și România.

În adevăr, prin această convenție dela Haga s'a

voit de către statele semnatare ca divorțul să nu mai depindă de simpla deplasare a părților în țară străină, s'a intenționat apoi de a se înlătura inevitabilele contradicții ca soții să fie considerați divorțați într-o țară și nedivorțați în alta și în fine s'a tins de a lăsa legilor privite ca competente rezolvarea chestiei: dacă soții pot recurge la divorț, sau numai la separația de corp.

Având în vedere principiul pus în art. 1 din convenție după care soții pot cere divorțul cu condiția ca atât legea lor națională, cât și aceea a locului unde fac cererea să admită divorțul, chiar dacă ambele legiuri n'ar prevedea aceleași motive de divorț (art. 2).

Considerând că în speță soții fiind italieni, soția fiind devenită italiancă prin căsătorie, acest contract de căsătorie, ca și disoluția lui se va judeca după legea țarei căreia bărbatul aparținea când s'a contractat căsătoria și pe care femeia a acceptat-o cu toate consecințele ei și dela care nu s'ar putea sustrage, prin schimbare a naționalității, spre a evita unul din efectele legii care guvernează căsătoria, anume acel al indisolubilității ei.

Că prin urmare, este clar și rezultă din art. 1 din convenție că instanțele române sunt obligate să refuze divorțul atunci când ambii soți și-ar fi păstrat naționalitatea italiană.

Considerând însă că aceiași soluțiune urmează a se da și în cazul când unul din soți și-a schimbat naționalitatea, bună oară în speță soția care a redevenit româncă, pentru că în atare caz art. 8 din convenție prevede tot atât de clar, că ultima lor legislație comună trebuie considerată ca legea lor comună, nevoind a îngădui numai unuia din soți de a putea schimba caracterul uniunii conjugale, căci a admite altfel ar însemna să se consacre situațiunea imposibilă că unul din soți să se poată recăsători, pe câtă vreme acest drept să fie refuzat celui-lalt, care și-a păstrat naționalitatea.

Că prin urmare art. 8 din convenția dela Haga, care se aplică atât în cazul când bărbatul, cât și în acela în care femeia schimbă naționalitatea, se opune la admiterea cererii de schimbare a separației de corp în divorț, pentru că în speță ultima lege comună a soților să opune la admiterea divorțului și pentru că este evident că schimbarea de naționalitate din partea soției s'a făcut numai în vederea obținerii unui avantaj refuzat de legea ei națională.

Considerând că nu se poate trage nici un argument în susținerea tezei contrare din dispozițiile art. 5 din convenție, pentru că acest text se referă numai la stabilirea competenței instanței de judecată, pe câtă vreme chestia de capacitate și statut

personal, care după sugestiva expresie să țină de om ca e icatricea de corp, este rezolvată de art. 1 și 8 din menționata convenție.

Că tot asemenea nu s'ar putea deduce că convenția dela Haga ar fi fost la rândul ei ulterior abrogată prin art. 684 pr. civ. pentru că acest text s'ar putea aplica străinilor ce n'ar intra în prevederile convenției dela Haga, dat fiind că o convenție odată legalmente încheiată nu mai poate fi modificată, ca orice convenție, în mod unilateral.

Că de altminteri art. 789 pr. c. spune expres că atunci când convențiuni internaționale dispun altfel, regulile cuprinse în procedură nu se aplică.

Că prin urmare cererea de a se transforma separația de corp în divorț trebuind să fie respinsă, în urma acestei soluțiuni, cel de al doilea cap de cerere privitor la drepturile matrimoniale, potrivit art. 694 pr. civ., nu mai poate intra în cadrul acestui proces, rezervând părții calea unei separate acțiuni.

Că pentru aceste motive, redactate de d. Președinte, Curtea s'a pronunțat conform dispozitivului.

Cheltuelile se bazează pe disp. art. 425 și 508 pr. civ.

Semnați: *Ion I. Cetățeanu, Traian Teodoru, Coloman Fülöp.*

BIBLIOGRAFIE

STUDII JURIDICE

DE

N. GEORGEAN

JUDECĂTOR DE SEDINTĂ LA TRIBUNALUL ILFOV

Cuprinzând:

Studii de Drept Civil, Procedură Civilă, Drept Penal, Procedură Penală, Drept Comercial

P R E Ţ U L 2 5 0 L E I

Comenzile întovărășite de cost, la care se adaugă suma de 15 lei pentru transport recomandat, se vor adresa autorului în București, Strada Verde No. 3 (prin Strada Doctor Felix) și la Administrația Revistei Judiciare „CURIERUL JUDICIAR”, București Strada Artel No. 5.

Librăriile se vor adresa direct autorului, având un rabat de 200/o

Administrația revistei roagă pe d-nii abonați în întârziere a'i trimite cât mai neîntârziat costul abonamentului rămas neachitat. Tabla de materii pe anul 1925 se trimite abonaților în curent cu plata abonamentului.